

Rozhovor s fotografkou Valérií Mréjen / Vyprávět příběh

„MŮJ DĚDEČEK SI VODIL DOMŮ MILENKY A MILOVAL SE S NIMI VE STEJNÉ POSTELI, KDE SPALA MOJE MĀTKA. MOJE BABIČKA MI Z BYL DRUHÝ MUŽ. POZADALA O ROZVOD. PŮTE, CO SE TVÁŘÍ, ŽE SE ZABIJE KUCHYŇSKÝM NOŽEM, RÁD PŘIJAL. MOJE BABIČKA SE ZKOUŠELA VYBAVIT ZA JEDNOHO FLOUTKA A MŮJ DĚDEČEK SI VZAL SVOJÍ SEKRETÁŘKU, KTERÁ BYLA O TRICET LÉT MLADŠÍ NEŽ ON. NA SVATEBNÍ CESTU JI DOPLAČIL NA PRAZDNINY S MOU MĀTKOU, PROTOŽE MU PRÁCE NEDOVOLILA OJÍTI Z PARIŽE A NEMOHL SI JEN TAK UDĚLAT VOLNO. MŮJ DĚDEČEK SE VYTIEL POZASTÍT MĚ BABIČCE ZA TO, ŽE HO OPŮSTILA. DOSTAL NĀPAD, ŽE UDÁ SVĚTOU BÝVALÉHO TCHÁNA KVŮLI DANĀM. NA OTCE MOJÍ BABIČKY SE NEPŘIJALA KONTROLA Z FINANČNÍHO ŮRADU. MUSEL PLATIT OBROVSKĚ PENĀZE, A SKOČIL Z EIFFELOVY VĚŽE. Z MANŽELSTVÍ MĚHO DĚDEČKA A JEHO ŽENY SE NARODILA HOLČICKA. KDYŽ SI MŮJ DĚDEČEK VODIL DOMŮ MILENKY, MILOVAL SE S NIMI VE STEJNÉ POSTELI, KDE SPALA MOJE MĀTKA. V TĚ DOBĚ SE TŘETÍ MANŽEL MOJÍ BABIČKY ZAČAL ZAJÍMAT O MOJÍ MĀTKU, KTERÁ BYLA MLADĀ, KRÁSNA A NAIVNĀ. NAKONEC ZMĀZL S JEDNOU LITVÁKOU, SE KTEROU SE SRÁZIL V AUTĚ A DO KTERĚ SE ZAMILOVAL, KDYŽ VYPLŇOVAL DOHODU O UROVNĀNĀ. MOJE BABIČKA SKOČILA Z OKNA SVĚTOU BYTĚ. O TROCHU POZDĚJI DRUHĀ ŽENA MĚHO DĚDEČKA SPĀCHALA SEBEVRAZDU, KDYŽ SKOČILA Z POSLEDNÍHO PATRA SVĚHO DOMU. MŮJ DĚDEČEK ZAČAL NOVÝ ŽIVŮT S JEDNOU DĀMOU, KTERĀ SE JMEMOVALA JEANINE, ALE KTERĚ JSME PŘEZÍVALI LOLOTTE. LOLOTTE SI BARVILA VLASY KAŽDĚ DVA DNĀ. ZEMŘELA NA RŮKOVINU PLIC. MŮJ DĚDEČEK BYL SKORO TAK SMUTNÝ, JAKO KDYŽ PŘISEL O SVĚHO PSA XĚNOPHONA.“

ŮRYVEK Z KNIHY VALĚRIE MRĚJEN MŮJ DĚDEČEK (MON GRAND PÈRE). ED. ALFA, 1999

Francouzka Valérie Mréjen se narodila v roce 1969 v Paříži. V letech 1989-94 studovala na École d'Arts de Cergy-Pontoise. Má za sebou řadu kolektivních i samostatných výstav ve Francii, Německu, Anglii, Belgii, Slovinsku. České publikum se s její prací setkalo i v Praze, kde se účastnila v roce 1996 Germinations IX na Pražském hrádě. V roce 1999 vydala v nakladatelství Allia svoji první knihu Můj dědeček, ve které v autobiografických vzpomínkách podává krystalický obraz své rodiny. Nedávno měla první samostatnou výstavu v prestižní pařížské galerii Cent8.

Co pro tebe znamenalo mít výstavu v Cent8?

Samozřejmě, že výstava v Paříži má mnohem více ohlasů než například na jihu Francie nebo v Lille, kde jsem měla předtím samostatné výstavy a kde moji práci vidělo jen pár lidí. Galerie Cent8 je součástí galerijního centra v Marais, které je velmi navštěvované. Předem mnou zde vystavovala například Marina Abramovic a Christine Borland. Jsem ráda, že mohu předvést svoji práci ve městě, kde sídlí moje rodina a mí přátelé.

Co ji vystavovali?

Sérii fotografií, které jsem udělala v bytě mého dědečka. Upoutal mě tam interiér, kterým jsem byla fascinovaná, když jsem byla malá, a mívala jsem pocit, že chodím

na návštěvu k někomu velmi důležitému. Teď mi ten byt připadal skličující a špinavý a rozhodla jsem se ho vyfotografovat. Je to jiný způsob jak popsat dědečkovu osobnost, kterou jsem se pokusila vylíčit už v knize Můj dědeček. Také jsem vystavovala sérii videofilmů, jež jsou inspirovány scénami z každodenního života.

Můžeš některý z nich vyprávět?

Například jeden příběh je o chlapečkovi, který přijede z tábora a jeho matka se v kuchyni ptá, jak se měl, co tam dělal, co ráno jedl a podobně. Otázky, které rodiče obvykle kladou, když se jejich děti vrátí z prázdnin. Chlapeček nemá chuť odpovídat a říká jenom ano a ne, tváří se otráve-

ně. Jeho matka se nakonec rozčílí a pošle ho do jeho pokoje.

Vychází z vlastního prožitku anebo se inspiruješ příběhy dalších lidí?

Často se jedná o situace, které jsem prožila já nebo členové mé rodiny. Například moje teta v jednom filmu praví, jak byla nemocná a její manžel jí zatelefonoval ze supermarketu, aby se jí zeptal, jestli má využít nabídky zlevněných kalhot. Když si koupí dvojce, tak ty třetí bude moci mít zadarmo. Ona mu odpověděla, že spíše myslí na svoji nemoc a že nemá chuť přemýšlet o slevách. Nakonec zavěsila a rozplakala se. Další příběh je založen na osobní zkušenosti ze společně strávené noci s jedním

chlapcem. Vlastně se mezi námi neodehrálo nic, až na sexuální akt, který nedopadl nejlépe. Chtěla jsem tuto zkušenost zachytit jako něco, co jsem téměř pozorovala zvenčí, a co ve mně zanechalo dost přerývaný pocit samoty a frustrace. Ve scénáři jsem popsala velmi přesně všechny technické a konkrétní detaily onoho zážitku. Požádala jsem herečku, aby jej vyprávěla velmi popisně, absolutně nezúčastněně a chladně. Jako kdyby před policejním komisařem líčila scénu, které jen přihlížela. A která se jí netýká. Takže vlastně jde opět o nepochopení, akorát tentokrát se neodehrává skrze slova, ale tělesně.

Lze nějak definovat hlavní téma

příběhu, které natáčíš?

Často se jedná o situace nedorozumění a nepochopení mezi lidmi. Jako kdyby byli na komunikační poušti. Zkoušejí se přiblížit jeden druhému, ale nakonec jazyk, který používají, je příliš konvenční, formální a nedostatečně osobní, aby se jim podařilo vyjádřit banální a ošoupaná témata. Nedokážou překročit sociální a předem ustanovené konvence a nakonec se nacházejí ve vztazích, které jsou velmi omezené a prázdné. Ve snaze vykročit ze samoty se dostávají do slepé uličky.

Jakou roli hraje ve tvých filmech obraz a jakou jazyk?

Natáčím dost jednoduchým způsobem

s nehybnou kamerou. Text vždycky předchází režií obrazu. Zajímá mě rozpor mezi tím, co se říká a co je vidět. Například jedna žena vypráví zážitky z víkendů, který strávila u přátel na venkově. Líčí, jak to bylo hezké, jak se procházela, svítilo sluníčko, a přitom vypadá naprosto zuboženě a nešťastně. Její vyprávění je dosti ambivalentní k jejímu výrazu a divák musí mít nutně pocit, že prožila pravý opak toho, co říká. Když po herečích chci, aby spíše recitovali, než ztělesňovali, aby nebyli přirození a realističtí, ale naopak měli od své role permanentní odstup. Úmyslně udržuji jakousi hranici mezi skutečností a fikcí. Chci vytvářet pochybnosti o tom, jestli má divák

před sebou herce anebo autentické lidi. Cílem je udělat film, který je velmi umělý, ale který paradoxně díky své nepřirozenosti vtáhne diváka o to hlouběji do skutečného příběhu, jímž je inspirován.

Máš dojem, že se ve tvém umění objevuje feministická dimenze?

Nemyslím si, že by šlo o feministické umění v tradičním slova smyslu, ale určitě lze říci, že se jedná o umění ženy. Je pravda, že v mé práci se často objevuje problém vymezení pozic mezi mužem a ženou. Moje rodina pochází ze severní Afriky, kde jsou muži lépe nahlíženi než ženy, i když tento fakt není oficiálně přiznán. Když pracuji na svých filmech, kde vystupují muži

a ženy, mám pocit, že přestupují meze ženy, které jsou mi vymezeny, a mluvím, jako kdybych byla muž, ale vlastně zůstávám ve své pozici ženy. Ženy v mých filmech jsou často mlčenlivé, vedle mužů se obtížně vyjadřují a zdánlivě se nechávají jimi manipulovat. Muži jsou sebejistí a autoritativní a ženy se pokoušejí z jejich vlivu vymanit pomocí lsti nebo úskoku. Někdy používají různé pastě, aby obrátily situaci, ale je to vždy muž, který vytváří podmínky hovoru, v jehož rámci se žena pokouší nalézt své místo.

Mohla bys svoji tvorbu zařadit do kontextu francouzského a evropského umění?

Jelikož pracuji s jazykem, je jasné, že moje práce je hodně odvislá od francouzštiny a francouzské kultury. Na druhé straně témata, kterými se zabývám, jsou univerzální, i když jsou prezentována ve francouzštině. Nejedná se o vysloveně vizuální umění, a proto v cizině je samozřejmě nutný překlad. Ale vždycky, když jsem měla příležitost ukázat svoji práci v zahraničí, setkala jsem se s velmi dobrým ohlasem a pochopením.

Jaké jsou ohlasy publika na tvoji práci?

Anonymní publikum reaguje rozporuplně. Lidé se často v situacích, které ve svých filmech předvádím, nacházejí a mívají pocit,

jako kdyby jim bylo nastaveno zrcadlo. Na jednu stranu jim to připadá komické a na druhou děsivé a bolestné. Nastává to, čemu se říká smích skrze slzy. Reakce členů rodiny jsou mnohem prudší, protože jsou emocionální a subjektivní. V rodině moje práce způsobuje různá nedorozumění a spory, protože vychází z čehosi intimního, co se stává veřejným. Ale vlastně je zajímavé se dotýkat právě těchto limitů veřejného a soukromého.

Je někdo v dějinách umění anebo v současném umění, kdo tě hodně ovlivnil?

Například francouzský režisér Jean Eustache, kterého velice obdivuji, protože

si dokázal udržet tvůrčí svobodu, jež se mimo jiné projevila i v délce jeho filmů (od půl až po tři a půl hodiny). Nikdy se nestaral, jestli jeho práce sleduje vymezené konvence či ne. Vždycky pracoval na tématech, která čerpal ze svého života a ze svých vztahů s lidmi, ale která jsou univerzální.

Máš nějaký sen nebo cíl, který bys chtěla uskutečnit?

Nemám žádný speciální cíl nebo sen, ale ve chvíli, kdy začínám vystavovat, bych chtěla pokračovat v práci se stejnou svobodou jako dosud, aniž bych byla tlačena časem a okolnostmi. Chtěla bych i nadále hledat stále nové tvůrčí možnosti a překvapovat sebe samu.

Karolína Fabelová
Foto: Valérie Mréjen